

ทำไมนางนพมาศ จึงต้องเป็นพราหมณ์

มนตธี มีเนียม

ภาควิชาภาษาไทยและ ภาษาตะวันออก

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

นางนพมาศหรือตำรับ
ท้าวศรีจุฬาลักษณ์ เป็นวรรณคดีที่
ยังมีปัญหาในเรื่องของสมัยที่แต่ง
และผู้แต่ง แม้จะยังไม่มียุทธรูปอัน
แน่นอนว่าวรรณคดีเรื่องนี้แต่งใน
สมัยสุโขทัยหรือรัตนโกสินทร์ แต่ก็
มีเหตุผลหลายประการที่น่าจะเชื่อ
ได้ว่าแต่งในสมัยรัชกาลที่ 3 แห่ง
กรุงรัตนโกสินทร์!

หากเชื่อตามข้อวินิจฉัยที่ว่า
วรรณคดีเรื่องนี้แต่งในสมัยรัตนโก-
สินทร์ ผู้แต่งก็ต้องไม่ใช่นางนพมาศ
พระสนมของพระร่วงเจ้าแห่งกรุง-
สุโขทัย แต่จะเป็นพระบาทสมเด็จพระ
พระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว พราหมณ์

ผู้มีความรู้ทางประวัติศาสตร์และ
ราชพิธีในสมัยรัตนโกสินทร์ตอน
ต้น² หรือบุคคลที่ร่วมกันสร้างสรรค์
วรรณกรรมเพื่อแสดงความคิดใหม่
แก่สังคมไทยสมัยรัตนโกสินทร์ตอน
ต้น³ ก็คงเป็นหน้าที่ของผู้ศึกษา
และสนใจวรรณคดีไทยจะได้ศึกษา
ค้นคว้าเพื่อหาข้อสรุปต่อไป

แต่ผู้แต่งวรรณคดีเรื่องนาง-
นพมาศหรือตำรับท้าวศรีจุฬาลักษณ์
จะเป็นใครก็ตาม ผลงานที่ท่านได้
สร้างสรรค์ขึ้นนั้นมีเนื้อหาที่น่าสนใจ
อยู่ไม่น้อย ความน่าสนใจประการ
หนึ่งก็คือการสร้างตัวละคร โดย

เฉพาะตัวละครเอกคือนางนพมาศ
ที่ผู้แต่งกำหนดให้เป็นพราหมณ์
ทำไมจึงเป็นเช่นนั้น

เมื่อพิจารณาถึงวัตถุประสงค์
หรือจุดมุ่งหมายในการแต่งวรรณคดี
เรื่องนางนพมาศหรือตำรับท้าวศรี-
จุฬาลักษณ์ จะเห็นได้ว่าผู้แต่งมี
จุดมุ่งหมายประการหนึ่งเพื่อแสดง
ให้เห็นความสามารถของสตรีที่ได้
ทำประโยชน์แก่แผ่นดิน จากจุด
มุ่งหมายนี้ผู้แต่งได้วางโครงเรื่องไว้
อย่างสอดคล้องกัน โดยเปิดโอกาส
ให้นางนพมาศได้แสดงความสามารถ
ให้เป็นที่ประจักษ์ หากนางนพมาศ
เป็นเพียงสตรีสามัญที่ไม่มีความรู้
ความสามารถ และไม่มีโอกาสได้
เข้าไปรับใช้พระร่วงเจ้าอย่างใกล้ชิด
นางก็คงไม่มีโอกาสที่จะได้แสดง
ความสามารถให้ปรากฏแก่แผ่นดิน
เป็นแน่ ด้วยเหตุนี้ผู้แต่งจึงต้องสร้าง
ตัวละครเอกตัวนี้ให้มีอุปนิสัยและ
คุณสมบัติที่เหมาะสม เพื่อจะได้
เป็นแรงส่งให้นางได้มีโอกาสแสดง
ความสามารถดังกล่าว เรื่องของรูป
สมบัตินั้นผู้แต่งสร้างให้นางนพมาศ
มี "รูปสิริวิลาสเป็นที่จำเริญตา"⁴
แม้ผู้พบเห็น ส่วนคุณสมบัติของนาง
ผู้แต่งคงพิจารณาเห็นว่าสตรีไทย
โดยทั่วไปในสมัยนั้นคงไม่มีโอกาสที่
จะได้ศึกษาหาความรู้ในวิชาการ
แขนงต่าง ๆ ได้อย่างกว้างขวาง เว้น
เสียแต่ว่าบุคคลนั้นจะมีลักษณะ
พิเศษต่างจากผู้อื่น เป็นต้นว่าอาจ
จะกำเนิดในแวดวงของบุคคลที่มี
ความรู้ความสามารถและได้รับการ
ถ่ายทอดความรู้ความสามารถจาก
บุคคลในแวดวงนั้น ด้วยเหตุนี้ผู้-

แต่งจึงให้นางนพมาศเป็นธิดาของพราหมณ์ปุโรหิต ตำแหน่งพระศรี-มโหสถ ซึ่งเป็นที่ยอมรับนับถือกันว่าเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถถึงขั้นเป็นผู้ร่วมประกอบพิธีทางศาสนา เป็นผู้ประสาวิชาและที่ปรึกษาของกษัตริย์ เพื่อจะได้เป็นผู้สั่งสอนถ่ายทอดวิชาการต่าง ๆ แก่นางโดยเริ่มจาก “สอนให้ถ่มแต่ร้อยกรองวาดเขียน และชวนพูดเป็นกลบทกลกลอนเจือด้วยคำสุภาษิตทุกวันคืน”⁵ และเมื่อนางอายุได้ 7 ขวบก็ “ให้เรียนอักษรสยามพากย์และอักษรสันสกฤตได้ชำนาญ แล้วจึงให้เรียนพระพุทธวจนะพอรู้ศัพท์รู้แปลตามกลประโยคสั้น ๆ แล้วท่านก็ให้เรียนคัมภีร์ไตรเพท”⁶ จะเห็นได้ว่าวิชาการต่าง ๆ ที่นางนพมาศได้ศึกษาเล่าเรียนล้วนสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของชนชั้นสูงเช่นเจ้านายในราชสำนักโดยคัมภีร์ไตรเพทนั้นเป็นที่รวมของสรรพวิชาต่าง ๆ ได้แก่ การแพทย์ การใช้อาวุธ การดนตรีขับร้อง โหราศาสตร์ สถาปัตยกรรม ฯลฯ ด้วยความรู้ที่นางนพมาศได้ศึกษาเล่าเรียนนี้ ส่งให้

นางเป็น “สตรีนักปราชญ์ฉลาดในวิชาช่าง”⁷ ยากที่จะหาผู้ใดเทียบได้

เมื่อบิดามารดาของนางนพมาศได้นำนางเข้าถวายตัวเป็นพระสนมของพระร่วงเจ้าแล้ว ผู้แต่งก็ได้นำพระราชพิธีสิบสองเดือนเข้ามาแทรก เพื่อเปิดโอกาสให้นางนพมาศได้แสดงความเป็นปราชญ์ที่ปรึกษาของพระร่วงเจ้าในการประกอบพระราชพิธี และยังได้แสดงความสามารถในงานศิลปะโดยคิดประดิษฐ์ร้อยกรองดอกไม้เป็นรูปพานขันหมากในพิธีคเชนทร์ศวสนาน และตกแต่งโคมลอยเป็นรูปดอกกระมุทเพื่อบูชาพระพุทธบาทซึ่งประดิษฐานยังนันทานทีในพิธีจองเปรียง อันเป็นแบบอย่างแก่แผ่นดินในเวลาต่อมา

บทบาทของนางนพมาศดังกล่าวนี้ มีความคล้ายคลึงกับนางวาสิในวรรณคดีเรื่องพระอภัยมณี คือเป็นสตรีที่ปรึกษาของกษัตริย์ แต่จะต่างกันตรงที่นางวาสิเป็นที่ปรึกษาของพระอภัยมณีในการทำ

ศึกสงคราม และข้อแตกต่างอีกประการหนึ่งคือเรื่องของรูปลักษณ์ ในขณะที่นางนพมาศมีรูปโฉมอันงดงาม นางวาสิกลับมีลักษณะที่ตรงกันข้าม คือ “ทั้งกายาหางามไม่พบเห็น หน้านั้นเป็นรอยฝีมีแต่แผล”⁸ แต่ทั้งนางนพมาศและนางวาสิต่างก็มีลักษณะร่วมกันอยู่ประการหนึ่ง ได้แก่ การมีชาติกำเนิดเป็นพราหมณ์ และได้รับการถ่ายทอดความรู้จากพราหมณ์ซึ่งเป็นบรรพบุรุษ

จากบทบาทของนางนพมาศและนางวาสิ แสดงให้เห็นว่านอกจากผู้แต่งประสงค์จะยกย่องให้เห็นความสามารถของสตรีโดยไม่คำนึงถึงรูปร่างหน้าตาแล้ว ยังแสดงให้เห็นทัศนคติและค่านิยมของคนไทยที่เชื่อว่าผู้ที่จะเป็นที่ปรึกษาของกษัตริย์ได้นั้น จะต้องเป็นพราหมณ์หรือผู้ที่มีเชื้อสายพราหมณ์ ฉะนั้นการที่นางนพมาศต้องเป็นพราหมณ์ก็เพื่อที่จะให้เกิดความสมจริงในการสร้างตัวละคร อันเป็นกลวิธีทางการประพันธ์ประการหนึ่งนั่นเอง ●

เชิงอรรถ

- ¹นิธิ เอียวศรีวงศ์, “โลกของนางนพมาศ” ปากไก่แะใบเรือ (พระนคร : อมรินทร์การพิมพ์, 2527), หน้า 337-341.
- ²สิทธา ทินจงวาศ, วรรณกรรมสุโขทัย (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2516), หน้า 176.
- ³นิธิ เอียวศรีวงศ์, เรื่องเดิม, หน้า 342-372.
- ⁴นางนพมาศหรือคำรับท้าวศรีจุฬาลักษณ์ (พระนคร : ศิลปาบรรณาคาร, 2513), หน้า 31.
- ⁵เรื่องเดียวกัน, หน้า 34.
- ⁶เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.
- ⁷เรื่องเดียวกัน, หน้า 150.
- ⁸สุนทรภู่, พระอภัยมณี (พระนคร : ศิลปาบรรณาคาร, 2511), หน้า 344.